

compost waardoor de broei verdwenen is. Er moet dus regelmatig een nieuwe broeihoop aangelegd worden. Omdat Ringslangen een eenmaal gevonden broeihoop lange tijd blijven bezoeken, moeten nieuwe en goede broeihopen op dezelfde plaats gehandhaafd blijven, t.b.v. de continuïteit van de voortplanting. Werkzaamheden aan broeihopen dienen tussen midden april en mei (broeihoop opzetten) uitgevoerd te worden of in oktober (broeihoop omzetten en lege eierschalen verzamelen). Op die manier worden legsels en overwinterende dieren niet beschadigd of gestoord. Dat dit overigens geen wet van Meden en Perzen is, werd ondervonden in oktober 2011. Dit bleek tijdens het door schooljeugd omzetten van een aantal door Landschapsbeheer Fryslân aangelegde broeihopen op de Lippenhuisterheide. Deze hopen die erg compact waren en uit louter houtsnippers bestonden en waarin nauwelijks takken waren verwerkt, bevatten – zoals te verwachten was – in het geheel geen ringslangeieren. Wel bleek dat een 20-tal exemplaren van de Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) de hopen al hadden uitgezocht om te overwinteren en daardoor ernstig werden gestoord. In een broeihoop aan de Poostweg te Hemrik werden een week later nog vele levende jonge Ringslangen en nog niet uitgekomen eieren gevonden. De werkzaamheden om deze hoop verder om te zetten werden in het belang van de eieren en dieren dan ook onmiddellijk gestaakt.

Literatuur

- Delft et al., 2007.** Basisrapport Rode Lijsten Amfibieën en Reptielen volgens Nederlandse en IUCN- criteria. Stichting RAVON Nijmegen in opdracht van Directie Kennis Ministerie van LNV.
- Elsken., D. van der, 2008.** Maaiselhoop of broedhoop. Een onderzoek naar geschikte eiafzetplekken voor ringslangen in het Vechtplassengebied. Opdrachtgever Natuurmonumenten.
- Hofstra., Jelle 2001.** Gedwongen thuisbevalling van een Ringslang (*Natrix natrix*). PODARCIS. The herpetological webzine. Volume 1-6 (2000-2005).
- Hofstra., J. 2001.** Ringslangen op de Lippenhuisterheide. *Twirre* 12 (1): 1-5.
- Nijs., J. 1994.** Een eenvoudige incubator met een dagelijkse temperatuurcyclus. *Lacerta* 1994. Tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde *Lacerta*, 52 (5): **114-119.**
- Werkgroep Monitoring, 2008c.** Ringslang, een slang met aanpassingen. RAVON Werkgroep Monitoring, nieuwsbrief Meetnet Reptielen 41:10-11.
- Zuiderwijk., A, H. van den Bogert en G. Smit 1991.** Broeihopen voor Ringslangen. *De Levende Natuur* 92 (6) 223-227.

Jelle Hofstra
Kerkewal 54
8401CH Gorredijk
jelhofstr@ziggo.nl

Visexcursie

Zaterdag 8 oktober was het weer zover: de WVOF had weer een visexcursie georganiseerd. Deze keer gingen we kijken welke vissoorten we konden vangen in de omgeving van Makkum. De ontmoetingsplaats was een parkeerplaats bij Witmarsum.

Wij zijn al vaker mee geweest met visexcursies van de werkgroep, maar voor onze maat Minne was het de eerste keer. Hij had van ons positieve verhalen gehoord over de eerdere excursies, waar we aan deel genomen hadden. Het leek hem interessant om ook eens andere vissoorten tegen te komen dan de soorten die je normaal met de hengel vangt.

Door omstandigheden konden wij pas later aanwezig zijn. Toen wij rond elf uur aankwamen, waren wij net op tijd voor de inventarisatie van de vangsten op de eerste vislocatie van deze dag. De groep was net begonnen met het tellen van de vangsten. We hadden wat gemist, want deze vislocatie was al goed voor meerdere interessante vissoorten en amfibieën. Na dit goede begin ging de groep door naar de volgende locatie: de Makkumerwaard. Het was de bedoeling dat we dertig minuten gingen scheppen in deze mooie naturomgeving. Ieder pakte een

scheppet met emmer en kon los. We zochten een mooie stek uit en begonnen met scheppen. Ook hier begonnen de vangsten goed. Binnen korte tijd hadden we onder andere soorten als Paling, Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft, Kleine modderkruiper en een aantal er vreemd en ons onbekend uitzierende vissen gevangen.

Na dertig minuten kwamen we bij elkaar om elkaars vangsten te bekijken en de totale vangst te inventariseren. Er bleken twee niet direct te determineren soorten vis te zijn gevangen. Na enig onderzoek bleek het te gaan om een dikkopje, een soort van brak water en een achtta! Marmmergrondels. De laatste soort is een exoot uit het stroomgebied van de Donau. Deze soort was nog niet eerder in Fryslân aangetroffen. Wat een vangst! Nadat we de vissen in cuvetten (een soort mini-aquarium) hebben kunnen bewonderen en foto's hebben gemaakt, zijn de vissen weer teruggezet in het water, waar we ze hadden gevangen.

Op de hierna volgende vislocaties heeft de werkgroep nog diverse andere leuke soorten gevangen, zoals een paar flinke Bittervoorns, kleine Snoekjes, kleine

*Chinese wolhandkrab.
Foto: Minne Wijbenga*

Krabben en een flinke Chinese wolhandkrab. Tijdens het rijden naar een van de latere vislocaties, is er zelfs een schaap uit de sloot 'gevist'. Het dier was te water geraakt. Enkele werkgroepleden met waadpakken aan zijn de sloot ingesprongen om het schaap de kant op te helpen.

Al met al was het een zeer geslaagde visdag met een aantal bijzondere soorten tussen de vangsten. Dit alles was goed voor een totaal van 18 vissoorten tijdens deze visdag!

*Minne Wijbenga, Johan Helmus en Willem Helmus
helmus@telfort.nl*

